

Ogólnie celem projektu jest kompleksowe zbadanie i ukazanie funkcjonowania infirmarycznej funkcji Szpitala Świętego Ducha w Rzymie w XVIII w. administrowanego od momentu jego powstania w 1198 r. przez zakon kanoników regularnych Św. Ducha (duchaków). Największa przez wieki, szczególnie w średniowieczu, instytucja charytatywna w Europie od początku wyspecjalizowała się w opiece nad dziećmi porzuconymi (przytułek) oraz leczeniu chorych (infirmeria). W obu zakresach, zarówno pod względem liczby podopiecznych i hospitalizowanych, jak i poziomu i nowatorstwa opieki, przodowała w Europie, stanowiąc wzorzec dla innych szpitali. Na pewno było tak w wypadku *brefotrofium*, nie zbadana jest natomiast skala znaczenia, rangi i wyjątkowości infirmerii Św. Ducha w dobie racjonalizmu i oświecenia. Na podstawie wiedzy autora projektu można założyć, że była to instytucja na bardzo wysokim poziomie leczniczo-medycznym, być może najważniejsza i największa w Europie. Dopiero jednak badania mają potwierdzić inspiracyjny i modelowy wpływ infirmerii rzymskiej (stosującej innowacyjne i prekursorskie rozwiązania w leczeniu chorych) na rozwój medycyny i kształtowanie się nowoczesnego szpitala. Powinny też ukazać edukacyjną rolę tej swego rodzaju „akademii i kliniki medycznej” w kształceniu lekarzy, chirurgów i innych osób obsługujących chorych. W centrum pionierskich badań znajdują się problemy społeczno-demograficzne, ogromne „zbiorowisko” ludzkie – pensjonariusze, którzy poddani zostaną wszechstronnym analizom prozograficznym. Ważne będzie ukazanie stanu rozwoju medycyny i lecznictwa, procesu medykalizacji i awangardowej(?) roli infirmerii Św. Ducha na tle innych szpitali Rzymu i całej Europy. Podejście komparatystyczne będzie tu miało pierwszorzędne znaczenie. W przeciwieństwie do *brefotrofium*, to infirmeria Szpitala Św. Ducha w Rzymie nie była przedmiotem badań naukowych ze strony historyków polskich i zagranicznych, dlatego zaproponowany projekt powinien być uznany za badawczo oryginalny.

Ramy chronologiczne projektu otwiera schyłek XVIII w., kiedy to przeprowadzono radykalne reformy istotne dla przyszłego funkcjonowania szpitala. Dla XVIII stulecia zachowały się doskonałe materiały źródłowe, a ponadto wtedy uwidocznił postęp w leczeniu na skutek rozwoju badań empirycznych w medycynie, zachodził proces medykalizacji i przekształcania się szpitala w centrum kultury, badań i eksperymentów naukowych, - w instytucję edukacyjną – klinikę. Górną granicę chronologiczną (przełom XVIII /XIX) wyznaczały wydarzenia polityczne: zajęcie Rzymu przez Napoleona i powstanie republiki rzymskiej, zwiastuny kasaty duchaków, a nade wszystko postępujący proces sekularyzacji szpitali i wykrystalizowania się ich medycznej funkcji. Zapoczątkowany został wtedy proces wykształcania się szpitali specjalistycznych, nastąpił też kres instytucji opiekuńczych opartych na koncepcji chrześcijańskiego miłosierdzia i dobroczynności, a opiekę nad chorymi i innymi potrzebującymi oraz kościelnymi dotąd szpitalami przejmowało państwo, które według ideologii oświeceniowej zobowiązane było zapewnić wszystkie potrzeby swoim obywatelom. Wiek XVIII daje możliwość obserwowania ewolucji poziomu sztuki medycznej i procesu przechodzenia od tradycyjnych form kuracji do nowoczesnego szpitala, w którym zaczęto na szerszą skalę praktykować naukowe badania i osiągnięcia medyczne. Wielki, kościelny, zakonny i papieski (choć przez dualizm władzy papieża, poniekąd państwowy) szpital Św. Duch stanowił w XVIII – wiecznej Europie niepowtarzalny fenomen, w czasach kiedy szpitalnictwo sukcesywnie się laicyzowało. Dylematem staje się pytanie, w jakim stopniu „konserwatyzm papiesko-kościelny” łączył oświeceniową „nowoczesność” w dziedzinie medycyny w rzymskim *Archiospedale Apostolico*?

Badanie ma być oparte na materiałach archiwalnych znajdujących się w: *Archivio di Stato di Roma*, w uzupełniającym stopniu w *Archivio dell'Arte Sanitaria*, *Archivio Storico del Vicariato di Roma*, *Archivio Storico Vaticano*, *Biblioteca Lancisiana*. Użyta metoda kompleksowej kwerendy pozwoli zgromadzić możliwie pewny, różnorodny i uzupełniający się materiał źródłowy, który da wieloaspektowy obraz badanej problematyki. Do opracowania wyników zastosowana zostanie metoda analizy i interpretacji tekstów źródłowych (z uwzględnieniem kontekstu politycznego i religijnego – Rzym, Państwo Kościelne, uwarunkowań środowiskowych, konwencji, języka itp.), analiza porównawcza, metody prozograficzne. Planowane opracowanie ma zawierać elementy historii politycznej, społecznej, religijnej, historii opieki społecznej i medycyny, mentalności.

O znaczeniu projektu i tym samym problemu opieki nad chorymi świadczy nieprzerwana debata społeczna (także parlamentarna i medialna) w poszczególnych państwach, dotycząca systemów opieki szpitalno – medycznej. Dlatego poznanie form rozwoju sztuki leczniczej i ewolucji szpitala od średniowiecznego hospicjum do nowoczesnej placówki – kliniki medycznej, stanowi intrygujące wezwanie naukowe.